

LBRIS

We know
books

ZADIE SMITH

DINȚI ALBI

Traducere din limba engleză și note
ALINA SCURTU

LITERA
București

1. CEA DE-A DOUA CĂSĂTORIE CIUDATĂ A LUI ARCHIE JONES

Dimineața devreme, spre sfârșitul secolului, Cricklewood Broadway. Pe 1 ianuarie 1975, la ora 6.27, Alfred Archibald Jones era îmbrăcat într-un costum de catifea reiată și stătea în mașina lui, o Cavalier Musketeer Estate plină de fum, aplecat peste volan cu fața în jos, sperând că nu va fi judecat prea aspru. Zăcea aplecat înainte ca o cruce imobilă, cu falca atârându-i și cu brațele aruncate în lături, de parcă ar fi fost un înger căzut; în pumnii încleștați își ținea medaliile militare (stângul) și certificatul de căsătorie (dreptul), căci hotărâse să-și ia greșelile cu el. În ochii lui se reflecta o luminiță verde, semnalizând un viraj la dreapta pe care hotărâse că el nu-l va face niciodată. Era resemnat. Era pregătit. Dăduse cu banul și nu avea să se abată de la ceea ce hotărâse acesta. Era o sinucidere deja hotărâtă. De fapt, era hotărârea lui de Anul Nou.

Însă chiar în timp ce respirația îi devenea sacadată și privirea i se încetșoșă, Archie era conștient că Cricklewood Broadway va părea o alegere ciudată. Ciudată și pentru prima persoană care o să îi vadă prin parbriz capul prăbușit, ciudată și pentru polițiștii care vor completa procesul-verbal, și pentru ziaristul local chemat să scrie cincizeci de cuvinte, și pentru rudele care le vor citi. Îngrămădit între un complex impunător

de cinematografe din beton la un capăt și o intersecție imensă la celălalt, Cricklewood nu era un loc potrivit. Nu era un loc în care să vii ca să mori. Era un loc în care veneai ca să te îndrepti spre alte locuri, pe autostrada A41. Dar Archie Jones nu voia să moară în cine știe ce loc plăcut, îndepărtat și împădurit, ori pe un pisc presărat cu floricele. În viziunea lui Archie, oamenii de la țară trebuiau să moară la țară, iar oamenii de la oraș trebuiau să moară în oraș. Așa se cuvenea. „A murit așa cum a trăit“ și așa mai departe. Părea logic ca Archie să moară pe această stradă rău-famată din oraș pe care ajunsese, locuind singur, la patruzeci și șapte de ani, într-un apartament cu două camere de deasupra unui magazin dezafectat. Nu era omul care să facă planuri elaborate – bilete de adio sau instrucțiuni pentru înmormântare – sau care să-și dorească ceva pretențios. Nu cerea decât puțină liniște, un pic de șșșt ca să se poată concentra. Voia ca totul să fie foarte tăcut și nemișcat, precum interiorul unui confesional gol ori răgazul din creier dintre gând și vorbă. Voia s-o facă înainte să se deschidă magazinele.

Pe deasupra lui, un stol de lighioane înaripate își luă zborul de pe cine știe ce streășină nevăzută, se năpusti și păru să se îndrepte direct spre acoperișul mașinii lui Archie; însă în ultima clipă execută un viraj impresionant, mișcându-se ca o singură ființă, cu eleganța unei mingi aruncate cu efect, și ateriză pe Hussein-Ishmael, o măcelărie renumită printre musulmani. Archie era prea dus ca să se mai agite, însă le urmări cu un zâmbet interior cald când se ușurară, murdărind cu roșu zidurile albe. Le urmări în timp ce își întindeau capetele lor ițite de păsări pe deasupra streșinii de la Hussein-Ishmael; le urmări în timp ce ele urmăreau, la rândul lor, scurgerea lentă și continuă

a sângelui din chestiile moarte – pui, vite, oi – care atârnau în cârlige ca hainele în magazin. Ghinionul. Acești porumbei simțeau din instinct Ghinionul, așa că îl ocoliră pe Archie. Pentru că, deși el nu știa, și în ciuda furtunului de la aspiratorul Hoover, furtun care stătea pe scaunul din dreapta și care pompa fumul din țeava de eșapament în plămâni lui, norocul era de partea lui în acea dimineață. Cea mai subțire pojghiță de noroc îl acoperise ca roua proaspătă. Pe când își pierdea și își recăpăta cunoștința, poziția planetelor, muzica sferelor, bătaia aripilor diafane ale unei molii din Africa Centrală și o mulțime de alte chestii care Pun Lucrurile în Mișcare hotărâseră că e vremea ca lui Archie să i se acorde o a doua șansă. Undeva, cumva, cineva hotărâse că el va trăi.

Măcelăria Hussein-Ishmael era a lui Mo Hussein-Ishmael, un om mare cât un taur, al cărui păr se ridica și cobora într-un smoc, apoi într-o coadă de rățoi. Mo spunea că în privința porumbeilor trebuie să tai problema de la rădăcină: nu să scapi de excrementele lor, ci chiar de porumbei. „Nu rahatul e de rahat (ăsta era crezul lui Mo), de rahat e *porumbelul*.“ Așa că dimineața în care Archie aproape că a murit a început ca toate diminețile la Hussein-Ishmael, cu Mo odihnindu-și burta uriașă pe pervaz, aplecându-se în afară și agitând un satâr, în încercarea de a opri ploaia de chestii roșii.

– Marș de-aici! Plecați, nenorociți plini de rahat! Da! ȘASE!

Practic, era un fel de crichet – jocul englezesc adaptat de către imigranți, iar șase era numărul maxim de porumbei pe care-i puteai doborî dintr-o lovitură.

– Varin! strigă Mo înspre stradă, ridicând triumfător satârul plin de sânge. E rândul tău, băiete. Gata?

Sub el, pe trotuar, stătea Varin, un băiat hindus supraponderal de la școala din colț, care se uita în sus, ca un mare punct aruncat sub semnul întrebării reprezentat de Mo. Sarcina lui Varin era să se cațare pe o scară și să adune bucățile de porumbel împrăștiate într-o sacoșă mică de la Kwik Save, să o lege la gură și să o arunce în tomberoanele de la celălalt capăt al străzii.

– Hai odată, Grăsanule, strigă unul dintre angajații de la bucătăria lui Mo, lovindu-l pe Varin peste fund cu o mătură, pentru a puncta fiecare cuvânt. Mișcă-ți fundul ăla gras de Ganesh¹ indian, elefantule, și adu porumbeii ăia terciuiți.

Mo își șterse sudoarea de pe frunte, își trase nasul și aruncă o privire în lungul străzii Cricklewood, uitându-se la fotoliile desfundate și la bucățile de covor transformate în camere în aer liber de către bețivii din cartier; la magazinele cu automate, la lingurile unsuroase și la taxiuri, toate acoperite de excremente. Într-o zi, spera Mo, Cricklewood și locuitorii ei vor avea motiv să-i mulțumească pentru masacrul pe care îl făcea zilnic; într-o zi, nici un bărbat, femeie sau copil de pe stradă nu va mai trebui să amestece vreodată o parte detergent și patru părți oțet pentru a curăța excrementele care cad peste lume. „Nu rahatul e de rahat“, repeta el solemn, „de rahat e porumbelul.“ Mo era singurul din comunitate care înțelegea cu adevărat. Avea un sentiment foarte zen în această privință – se simțea foarte binevoitor față de oameni –, până când descoperi mașina lui Archie.

– Arshad!

¹ Ganesha, zeu hindus reprezentat cu cap de elefant, venerat drept distrugător al obstacolelor

Un tip slăbănog, cu o înfățișare dubioasă și cu mustață pe oală, îmbrăcat în patru nuanțe diferite de maro, ieși din magazin cu mâinile pline de sânge.

– Arshad! Mo abia se stăpânea; împunse aerul cu degetul în direcția mașinii. Băiete, te întreb o singură dată.

– Da, Abba¹? spuse Arshad, mutându-și greutatea de pe un picior pe altul.

– Ce dracu' e asta? Ce caută asta aici? Am o livrare la șase jumate. O să am cînșpe bovine moarte aici la șase jumate. Trebuie să le bag prin spate. Asta mi-e meseria. Înțelegi? Vine niște carne. Așa că, vezi, sunt perplex... Mo afișă o expresie de confuzie nevinovată. Pentru că eu credeam că aici scrie clar „Zonă de livrări“. Arată spre o pancartă veche din lemn care purta inscripția INTERZISĂ PARCAREA ORICĂRUI VEHICUL ÎN ORICE ZI. Ei?

– Nu știi, Abba.

– Ești fiul meu, Arshad. Nu te-am angajat ca să nu știi. L-am angajat pe el ca să nu știe. Se întinse pe feastră și îl pocni pe Varin, care se balansa pe burlanul primejdios ca un acrobat pe sârmă, dându-i una zdravănă după cap și aproape dărâmându-l. Pe tine te-am angajat ca să știi lucruri. Să aduni informații. Să aduci la lumină adâncul întuneric al inexplicabilului univers al Creatorului.

– Abba?

– Află ce-i cu aia acolo și scapă de ea.

Mo dispăru din cadrul ferestrei. După un minut, Arshad se întoarse cu o explicație.

– Abba.

¹ Apelativ ebraic pentru „tată“

Capul lui Mo răsări din nou la fereastră, ca un cuc răutăcios dintr-un ceas elvețian.

– Se gizează, *Abba*.

– Ce-ai zis?

Arshad ridică din umeri.

– Am țipat prin geamul mașinii și i-am spus tipului să plece și el a zis: „Mă gazez, lasă-mă-n pace“. Uite-așa.

– Nu se gazează nimeni pe proprietatea mea, izbucni Mo coborând scările în fugă. Nu avem autorizație.

Odată ajuns în stradă, Mo se apropie de mașina lui Archie, smulse prosoapele înghesuite în partea de sus a geamului, care nu se închidea bine, din dreptul șoferului și îl împinse cu o forță animalică în jos vreo zece centimetri.

– Auzi, domnule? Nu avem autorizație pentru sinucideri aici. Aici *halal*¹. Cușer, înțelegi? Dacă vrei să mori pe-aici, prietene, mi-e teamă că trebuie să fii întâi scurs de tot sângele.

Archie își ridică cu greu capul de pe volan. Și în răgazul infim dintre vederea unui Elvis cu pielea măslinie, masiv și transpirat, și înțelegerea faptului că viața încă îi aparținea, avu un fel de experiență religioasă. Își dădu seama că, pentru prima dată de când se născuse, Viața îi spusese „Da“ lui Archie Jones. Nu doar „OK“ sau „Dă-i înainte dacă tot ai început“, ci o aprobare răsunătoare. Viața și-l dorea pe Archie. Îl smulsese cu gelozie din ghearele morții și-l adusese înapoi la sânul ei. Deși acesta nu era unul dintre cele mai reușite specimene ale ei, Viața și-l dorea pe Archie, iar Archie, chiar spre surprinderea lui, își dorea Viața.

¹ Măcelărie musulmană tradițională

Înnebunit, coborî ambele geamuri și trase oxigen în adâncul plămânilor. Printre inspirațiile sacadate, îi mulțumi lui Mo de nenumărate ori, cu lacrimile siroindu-i pe obraz și cu mâinile încleștate pe șortul lui Mo.

– Bine, bine, spuse măcelarul, eliberându-se dintre degetele lui Archie și scuturându-se, acum șterge-o. Trebuie să primesc niște carne. Treaba mea e să scurg sângele din animale. Nu sunt psiholog. Ție-ți trebuie *Lonely Street*¹. Aici e *Cricklewood Lane*.

Încă înecându-se printre mulțumiri, Archie dădu cu spatele, ieși de pe alee și viră la dreapta.

Archie Jones încercase să se sinucidă pentru că soția lui, Ofelia, o italiancă cu ochii violeți și cu o umbră de mustață, divorțase de curând de el. Însă el nu-și petrecuse dimineața de Anul Nou cu un furtun de aspirator în gură pentru că o iubea. Ci mai degrabă pentru că trăise cu ea atâta timp și nu o iubise. Căsnicia lui Archie era cam ca atunci când cumperi o pereche de pantofi, îi iei acasă și-ți dai seama că nu-ți vin. De dragul păstrării aparențelor, i-a suportat. Și pe urmă, dintr-odată și după treizeci de ani, pantofii s-au ridicat singuri și au ieșit din casă. Ea a plecat. Treizeci de ani.

Din câte își amintea, au început bine, ca toți ceilalți. La începutul primăverii lui 1946, el ieșise din întunericul războiului și intrase într-o cafenea din Florența,

¹ Strada Singuraticilor; trimitere la un vers celebru din „Heartbreak Hotel“ al lui Elvis Presley, „It’s down at the end of Lonely Street, at Heartbreak Hotel“

unde fusese servit de o chelneriță strălucind ca un soare: Ofelia Diagilo, îmbrăcată toată în galben, răs-pândind căldură și promisiunea unei partide de sex, pe când îi întindea un cappuccino cu multă spumă. Au mers înainte cu ochelari de cal. Ea nu avea de unde să știe că femeile nu reprezentau mare lucru în viața lui Archie; că undeva în sufletul lui nu le plăcea, nu avea încredere în ele și că era în stare să le iubească numai dacă aveau o aură. Nimeni nu-i spusese lui Archie că în arborele genealogic al familiei Diagilo se ascundeau două mătuși isterice, un unchi care vorbea cu vinetele și un văr care-și purta hainele cu spatele-n față. Așa că s-au căsătorit și s-au întors în Anglia, unde ea și-a dat seama foarte repede ce greșeală făcuse, el a adus-o pe ea în pragul nebuniei, iar aura a fost împachetată și trimisă în pod să adune praful, ca și restul vechiturilor și al ustensilelor de bucătărie stricate pe care Archie promisese că le va repara într-o zi. Printre acele vechituri se găsea și un aspirator Hoover.

În dimineața de *Boxing Day*¹, cu șase zile înainte să parcheze în fața măcelăriei lui Mo, Archie se întorsese în casa lor din Hendon în căutarea aceluia Hoover. Era a patra lui vizită în pod în tot atâtea zile, făcută ca să care rămășițele unei căsătorii în noul lui apartament, iar aspiratorul Hoover era printre ultimele lucruri pe care le revendicase: unul dintre lucrurile cele mai stricate, mai urâte, pe care le ceri doar de-al dracului, pentru că ai pierdut casa. Țasta e divorțul: iei lucruri pe care nu le mai vrei, de la oameni pe care nu-i mai iubești.

–Deci iar tu, spuse menajera spaniolă care-i deschisese ușa, Santa-Maria sau Maria-Santa sau cam așa

¹ A doua zi de Crăciun

ceva. Domnu' Jones, acu' ce mai vrei? Chiuveta de la bucătărie, si?

–Hoover, zise Archie cu răutate. Aspirator.

Ea își miji ochii la el și scuipă pe preșul din fața ușii, la câțiva centimetri de pantofii lui.

–*Bine ați venit, señor.*

Casa devenise un rai pentru cei care-l urau. În afară de personalul de serviciu, trebuia să se lupte și cu numeroasa familie italiană a Ofeliei, cu asistenta ei de la psihiatrie, cu femeia de la consiliu și, bineînțeles, cu Ofelia însăși, pe care o găseai în inima acestei case de nebuni, ghemuită pe canapea în poziție fetală, scoțând muge-te într-o sticlă de Bailey's. I-a luat o oră și un sfert doar să străbată liniile inamice – și pentru ce? Pentru un Hoover pervers, aruncat cu luni în urmă fiindcă se încapățâna să facă exact opusul țelului oricărui aspira-tor: arunca praful afară, în loc să-l tragă înăuntru.

–Domnu' Jones, de ce mai vii aici dacă te face nefericit? Fii înțelept. Ce-ai putea să faci cu el? Menajera se ținea după el pe scările care duceau în pod, înarmată cu un fel de soluție de curățat. E stricat. Nu ai nevoie de asta. Înțelegi? Înțelegi?

Îl băgă în priză și îi demonștră că nu funcționează. Archie îl scoase din priză și înfășură în liniște cablul în jurul aspiratorului. Dacă era stricat, îl lua. Lua toate lucrurile stricate. Avea de gând să repare toate nenorocitele de lucruri stricate din casă, fie și numai ca să arate că e bun la ceva.

–Nu ești bun de nimic! Santa nu-știu-cum îl fugări în jos pe scări. Nevastă-ta e bolnavă la cap, și asta-i tot ce poți să faci!

Archie strânse Hooverul la piept și îl duse în sufrageria aglomerată, unde, în fața mai multor perechi de

ochi plini de reproș, își scoase cutia cu scule și începu să meșterească la el.

– Uite la el, spuse una dintre bunicile italiene, cea mai elegantă, cea cu eșarfele uriașe și cu mai puține alunițe, ia toate, *căpșice?* Îi ia mințile, îi ia mixerul, îi ia casetofonul cel vechi... ia tot, în afară de scândurile din podea. Îmi face scârbă...

Femeia de la consiliu, care chiar și în zilele fără ploaie semăna cu o pisică cu părul lung udă până la piele, dădu din capul ei slăbănog în semn de aprobare.

– E dezgustător, mie-mi spui, e dezgustător... și, bineînțeles, noi suntem cei care trebuie să strângă mizeria; cel care ar trebui să...

Spusele ei erau acoperite de cele ale asistentei:

– Nu poate rămâne aici singură, nu-i așa... și *el* e cel care se simte alungat, săraca femeie... are nevoie de o casă ca lumea, de...

„Sunt aici“, ar fi vrut Archie să spună, „nu vezi că sunt aici, sunt chiar aici, la naiba! Și mixerul era *al meu*.“

Dar lui Archie nu-i plăceau confruntările. Le ascultă pe toate timp de încă cincisprezece minute, fără să vorbească, în timp ce testa puterea aspiratorului pe bucăți de ziar, până când fu copleșit de sentimentul că Viața era un rucsac enorm, atât de inimaginabil de greu, încât, deși ar fi însemnat să piardă totul, era infinit mai ușor să lase tot bagajul pe marginea drumului și să pășească în întuneric. „N-ai nevoie de mixer, Archie, băiete, n-ai nevoie de aspirator. Toate astea sunt balast. Lasă jos rucsacul, Arch, și mergi alături de fericirii din ceruri.“ Nu era bine? Lui Archie – care cu o ureche își auzea fosta nevastă și pe rudele ei, iar cu cealaltă bâzâitul aspiratorului – i se părea pur și simplu că Sfârșitul era atât de aproape, încât era inevitabil. Nu avea nimic personal cu Dumnezeu sau altceva. Pur și

simplic i se părea că vine sfârșitul lumii. Și va avea nevoie de mai mult decât whisky ieftin, biscuiți și o cutie mică de bomboane Quality Street – cele cu căpșune fiind deja mâncate – pentru a justifica intrarea într-un nou an.

Repară Hooverul cu răbdare și dădu cu aspiratorul prin sufragerie cu un scop și o metodică ciudate, împingându-i vârful prin cele mai dificile colțuri. Plin de solemnitate, dădu cu banul (cap – viață, pajură – moarte) și nu simți nimic deosebit când își dădu seama că se holbează la moneda care se învârtea. Liniștit, detașă furtunul aspiratorului, îl puse într-o valiză și părăsi casa pentru ultima dată.

Dar nu e ușor să mori. Și nu poți să pui sinuciderea pe o listă cu „Lucruri de făcut“, între spălarea tigăii și înălțarea piciorului canapelei cu o cărămidă. E hotărârea de a nu face, de a des-face; e un sărut trimis uitării. Indiferent ce spune lumea, ca să te sinucizi ai nevoie de curaj. E pentru eroi și martiri, pentru oameni cu adevărat glorioși și plini de sine. Archie nu avea nici una dintre aceste calități. Era un om a cărui importanță în Marele Plan al Vieții putea fi reprezentat prin raporturi cunoscute:

Pietricică: Plajă.

Picătură de ploaie: Ocean.

Ac: Car cu fân.

Astfel că timp de câteva zile a ignorat soarta hotărâtă de monedă și s-a plimbat cu furtunul de aspirator în mașină. Noaptea se uita prin parbriz la monstruoșitatea cerului și avea înțelegerea atât de veche a proporțiilor sale universale, simțind ce înseamnă să fii infim și efemer. Se gândi la paguba pe care ar fi făcut-o lumii dacă ar fi dispărut, și i se păru neglijabilă, prea mică pentru

ochi plini de reproș, își scoase cutia cu scule și începu să meștească la el.

– Uite la el, spuse una dintre bunicile italiene, cea mai elegantă, cea cu eșarfele uriașe și cu mai puține alunițe, ia toate, *capisce?* Îi ia mințile, îi ia mixerul, îi ia casetofonul cel vechi... ia tot, în afară de scândurile din podea. Îmi face scârbă...

Femeia de la consiliu, care chiar și în zilele fără ploaie semăna cu o pisică cu părul lung udă până la piele, dădu din capul ei slăbănog în semn de aprobare.

– E dezgustător, mie-mi spui, e dezgustător... și, bineînțeles, noi suntem cei care trebuie să strângă mizeria; cel care ar trebui să...

Spusele ei erau acoperite de cele ale asistentei:

– Nu poate rămâne aici singură, nu-i așa... și *el* e cel care se simte alungat, săraca femeie... are nevoie de o casă ca lumea, de...

„Sunt aici“, ar fi vrut Archie să spună, „nu vezi că sunt aici, sunt chiar aici, la naiba! Și mixerul era *al meu*.“

Dar lui Archie nu-i plăceau confruntările. Le ascultă pe toate timp de încă cincisprezece minute, fără să vorbească, în timp ce testa puterea aspiratorului pe bucăți de ziar, până când fu copleșit de sentimentul că Viața era un rucsac enorm, atât de inimaginabil de greu, încât, deși ar fi însemnat să piardă totul, era infinit mai ușor să lase tot bagajul pe marginea drumului și să pășească în întuneric. „N-ai nevoie de mixer, Archie, băiete, n-ai nevoie de aspirator. Toate astea sunt balast. Lasă jos rucsacul, Arch, și mergi alături de fericirii din ceruri.“ Nu era bine? Lui Archie – care cu o ureche își auzea fosta nevastă și pe rudele ei, iar cu cealaltă bâzâitul aspiratorului – i se părea pur și simplu că Sfârșitul era atât de aproape, încât era inevitabil. Nu avea nimic personal cu Dumnezeu sau altceva. Pur și

simplic i se părea că vine sfârșitul lumii. Și va avea nevoie de mai mult decât whisky ieftin, biscuiți și o cutie mică de bomboane Quality Street – cele cu căpșune fiind deja mâncate – pentru a justifica intrarea într-un nou an.

Repară Hooverul cu răbdare și dădu cu aspiratorul prin sufragerie cu un scop și o metodică ciudate, împingându-i vârful prin cele mai dificile colțuri. Plin de solemnitate, dădu cu banul (cap – viață, pajură – moarte) și nu simți nimic deosebit când își dădu seama că se holbează la moneda care se învârtea. Liniștit, detașă furtunul aspiratorului, îl puse într-o valiză și părăsi casa pentru ultima dată.

Dar nu e ușor să mori. Și nu poți să pui sinuciderea pe o listă cu „Lucruri de făcut“, între spălarea tigăii și înălțarea piciorului canapelei cu o cărămidă. E hotărârea de a nu face, de a des-face; e un sărut trimis uitării. Indiferent ce spune lumea, ca să te sinucizi ai nevoie de curaj. E pentru eroi și martiri, pentru oameni cu adevărat glorioși și plini de sine. Archie nu avea nici una dintre aceste calități. Era un om a cărui importanță în Marele Plan al Vieții putea fi reprezentat prin raporturi cunoscute:

Pietricică: Plajă.

Picătură de ploaie: Ocean.

Ac: Car cu fân.

Astfel că timp de câteva zile a ignorat soarta hotărâtă de monedă și s-a plimbat cu furtunul de aspirator în mașină. Noaptea se uita prin parbriz la monstruoșitatea cerului și avea înțelegerea atât de veche a proporțiilor sale universale, simțind ce înseamnă să fii infim și efemer. Se gândi la paguba pe care ar fi făcut-o lumii dacă ar fi dispărut, și i se păru neglijabilă, prea mică pentru

a fi luată în calcul. Irosi câteva minute întrebându-se dacă „Hoover“ devenise un termen generic pentru aspiratoare sau era, așa cum susțineau alții, doar numele unei mărci. Iar în tot acest timp, furtunul de aspirator stătea ca un mare penis flasc pe bancheta din spate, bătându-și joc de teama lui mută, râzând de pașii minusculi cu care se apropia de călău, rânjind la nehotărârea lui neputincioasă.

Apoi, pe 29 decembrie, l-a vizitat pe Samad Miah Iqbal, vechiul său prieten. Un camarad destul de improbabil, însă cel mai vechi prieten al său, un musulman bengalez alături de care luptase atunci când a trebuit să lupte, și care îi amintea de acel război; de acel război care unora le amintea de șuncă grasă și de ciorapi desenați pe picior, dar lui Archie îi aducea în memorie focuri de armă și jocuri de cărți și gustul alcoolului tare, străin.

– Archie, dragul meu prieten, spusese Samad, cu vocea lui caldă, entuziastă. Trebuie să uiți de toate nezarurile astea cu nevasta, încearcă o nouă viață. De asta ai nevoie. Gata, ajunge: uite cele cinci boabe ale tale și plusez cu încă cinci.

Stăteau în noua lor vizuină, Sala de biliard O'Connell's, jucând poker cu numai trei mâini, două ale lui Archie și una a lui Samad; mâna dreaptă a lui Samad era un lucru defect, nemișcată și cu pielea cenușie, moartă definitiv, în ciuda sângelui care curgea prin ea. Locul unde stăteau, unde se întâlneau în fiecare seară la cină, era jumătate cafenea, jumătate cazinou, și era proprietatea unei familii de irakieni, mulți dintre membrii căreia aveau aceeași urâtă boală de piele.

– Uită-te la mine. Căsătoria cu Alsana mi-a făcut un nou contract cu viața, înțelegi? Ea îmi deschide noi posibilități. E atât de tânără, de plină de viață, e ca o gură

de aer proaspăt. Vii să-mi ceri sfatul? Uite-l. Nu trăi viața asta; e o viață nenorocită, Archibald. Nu-ți face nici un bine. Absolut nici un bine.

Samad îl privise cu multă simpatie, pentru că ținea foarte mult la Archie. Prietenia lor din timpul războiului fusese întreruptă de treizeci de ani de despărțire pe continente diferite, dar în primăvara lui 1973 Samad venise în Anglia; era un om între două vârste, care începea o nouă viață alături de mireasa lui de douăzeci de ani, miniona Alsana Begum, cu fața ca o lună plină și cu ochii ei vicleni. Într-un acces de nostalgie și pentru că era singurul om pe care Samad îl cunoștea pe această mică insulă, Samad îl căutase pe Archie și se mutase în același cartier londonez ca el. Încet, dar sigur, un fel de prietenie s-a reaprins între cei doi bărbați.

– Joci ca un poponar, spuse Samad, punând jos damele câștigătoare, una peste alta.

Le desfăcu, într-o mișcare elegantă, cu degetul mare de la mâna stângă, făcându-le să cadă pe masă în formă de evantai.

– Sunt bătrân, spuse Archie, aruncând jos cărțile. Sunt bătrân. Cine m-ar mai lua acum? A fost greu să conving pe cineva și prima dată.

– Vorbești prostii, Archibald. Nici măcar n-ai cunoscut persoana potrivită încă. Ofelia asta nu e cea potrivită, Archie. Din ce mi-ai dat de înțeles, nu e potrivită nici măcar pentru vremurile astea...

Se referea la nebunia Ofeliei, care în jumătate din timp credea că era camerista faimosului iubitor de artă din secolul al XV-lea Cosimo de Medici.

– S-a născut și trăiește în timpurile nepotrivite! Pur și simplu nu e vremea ei! Poate nici mileniul ei. Viața modernă a prins-o pe femeia asta total nepregătită. I-a plecat mintea. E dusă. Și tu? Tu ai luat o viață greșită

de la garderobă și trebuie s-o duci înapoi. Și în plus, nu te-a binecuvântat cu copii... iar viața fără copii, Archie, la ce e bună? Dar există a doua șansă; da, în viață există a doua șansă. Crede-mă, că știu. Tu, continuă el, adunând monedele de zece penny cu latura mâinii bolnave, n-ar fi trebuit să te însori niciodată cu ea.

La naiba cu vederea lui periferică, se gândi Archie. Întotdeauna e perfectă.

În sfârșit, la două zile după această discuție, dimineața devreme în ziua de Anul Nou, durerea devenise atât de pătrunzătoare, încât Archie n-a mai fost în stare să se agațe de sfatul lui Samad. Așa că hotărî să-și mortifice carnea, să-și ia viața, să se elibereze de un drum al vieții care îl dusesese pe multe căi greșite, în inima pustietății, până când drumul a dispărut de tot, iar firimiturile care îl marcau au fost ciugulite de păsări.

În momentul în care mașina începea să se umple cu fum, trecuse prin memorarea obligatorie a vieții lui de până atunci. Ceea ce s-a dovedit a fi o viziune scurtă, needificatoare, fără prea mare valoare în ceea ce privește divertismentul, echivalentul metafizic al discursului reginei. O copilărie anostă, o căsătorie nereușită, o slujbă fără nici o perspectivă – triumviratul clasic –, toate se derulau rapid, în liniște, cu foarte puțin dialog, provocându-i cam aceleași sentimente ca și prima dată. Archie nu credea cine știe ce în destin, dar dacă te gândeai mai bine, părea într-adevăr că destinul făcuse un efort special pentru a-i asigura viața, ceea ce semăna cu un cadou de Crăciun ales de firmă pentru el – un cadou care venea devreme și semăna cu al tuturor celorlalți.

Și mai era, bineînțeles, și războiul; fusese în război, doar în ultimul an al acestuia, pe când avea doar șaptesprezece ani, dar asta nu prea se punea. Nu fusese în linia întâi, nimic de felul ăsta. El și Samad, bătrânul Sam, Sammy cel mic, aveau câte ceva de povestit, ca să nu mai spunem că Archie avea chiar și o bucată de șrapnel în picior, dacă cineva ar fi vrut să-l vadă; dar nu voia nimeni. Nimeni nu mai voia să vorbească despre asta. Era ca un picior de lemn, ori ca un neg care îl pocea. Era ca părul din nas. Oamenii întorceau capul. Când cineva îl întreba pe Archie: „Da' tu ce-ai făcut în viață?” ori „Care e cea mai importantă amintire a ta?”, atunci, Dumnezeu cu mila dacă aducea vorba de război; ochii se dădeau peste cap, degetele băteau darabana, toți se ofereau să facă cinste cu următorul rând. Nimănui *nu-i păsa* de fapt.

În vara lui 1955, Archie s-a dus pe Fleet Street¹ încălțat cu cei mai buni pantofi cu vârfurile ascuțite pe care îi avea și și-a căutat de lucru în calitate de corespondent de război. Un tip efeminat, cu mustăcioară și cu o voce subțire, l-a întrebat: „Ceva experiență, domnu' Jones?” Iar Archie i-a explicat. Toată povestea cu Samad. Toată povestea cu tancul lor Churchill². Pe urmă efeminatul s-a aplecat peste birou, pus la patru ace și plin de el, și a zis: „Noi cerem și altceva în afară de o simplă participare la război, domnu' Jones. Experiența de război nu e tocmai relevantă”.

Și cam asta a fost, nu? Războiul nu avea nici o relevanță; n-a avut în '55, cu atât mai puțin avea în '74.

¹ Sediul celor mai importante ziare britanice în anii '50

² Tip de tanc folosit de Marea Britanie în Al Doilea Război Mondial